

Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934 1948)

Ahmet TUNÇ¹

Arastırma Makalesi
Makale Geçmişi
Başvuru Tarihi: 03.10.2024
Kabul Tarihi: 11.12.2024

Research Article
Article History
Date of Application: 03.10.2024
Acceptance Date: 11.12.2024

Öz

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasından sonra 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir. Cumhuriyet rejimi Türk kamuoyunda büyük ekseriyetle pozitif karşılanmıştır. Bu rejim tüm ülkede bayram şöleni şeklinde kutlanmıştır. 1924 yılında henüz resmi bayram olarak kabul edilmeyen cumhuriyet rejimi devletin desteğiyle ülke genelinde bir bayram havası içerisinde kutlanmıştır. Cumhuriyetin ilan edildiği gün, Meclis'in 19 Nisan 1925 tarihindeki oturumunda çıkarılan bir kanunla Türk Devleti'nin ulusal bayramı kabul edilmiştir. 19 Nisan 1925 tarihinden itibaren 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı yurtiçinde ve yurtdışındaki temsilciliklerde kutlanmıştır. Afyonkarahisar halkı Cumhuriyetin ilanını büyük bir sevinçle karşılamıştır. Tüm ülkede olduğu gibi Afyonkarahisar'da da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları CHP merkez teşkilatından gönderilen talimatnameler doğrultusunda belirli bir plan ve program çerçevesi içerisinde uygulanmıştır. Afyonkarahisar'da yapılan bayram kutlama törenlerinin bir önceki yıla göre daha kapsamlı olması için çaba sarf edilerek vilayetlerde, kasabalarda, köylerde kutlamalar boyunca görsel bir şölen atmosferi oluşturulmaya çalışılmıştır. Afyonkarahisar şehrinin idarecileri, halkın bayram kutlamalarına katılmasına özen göstermiş ve devlet-halk kaynaşmasının sağlanarak yeni rejimi ve bu rejimin yapmış olduğu yenilikleri millete benimsetmeye çalışmıştır. Bu çalışmanın konusu Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı kutlamalarıdır. 1934-1948 tarihleri arasında Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının nasıl gerçekleştirildiği, törenlerde ne çeşit programların uygulandığı, programların özü hakkında bilgiler verilmiştir. Afyonkarahisar halkının kutlamalara yaklaşımı ve kutlamaların kamuoyu nezdindeki önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Konu, 1934-1948 yılları arasındaki Afyonkarahisar basınına yansıyan bilgiler, tetkik eserler ve arşiv belgelerinden faydalanarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Cumhuriyet Bayramı, Kutlama, Tören, Cumhuriyet Halk Partisi.

Republic Day Celebrations in Afyonkarahisar (1934-1948)

Abstract

After the victory of the War of war of liberation Independence, the Republican regime was declared on October 29, 1923. The Republic an regime was received mostly positively by the Turkish public. This regime was celebrated as a feast festivity all over the country. In 1924, the Republic regime, which was not yet accepted as an official holiday, was celebrated in a holiday atmosphere throughout the country with the support of the state. The day the Republic was declared, it was accepted as the national feast of the Turkish State with a law passed in the session of the Parliament on April 19, 1925. Since 19 April 1925, 29 October Republic Day has been celebrated in representative offices at domestically and abroad. The public of Afyonkarahisar welcomed the declaration of the Republic with great joy. As in all countries, Republic Day celebrations in Afyonkarahisar were implemented within a certain plan and program framework within the scope of the instructions sent from the CHP central organization. Efforts were made to make the feast celebration ceremonies held in Afyonkarahisar more comprehensive than the previous year, and a visual feast atmosphere began to be created throughout the celebrations in provinces, towns and villages. Afyonkarahisar administrators took care to participate in the public's feast celebrations and tried to make the nation adopt the new regime and the innovations made by this regime by ensuring state-public fusion. The subject of this study is Republic Day Celebrations in Afyonkarahisar. Information was given about how the Republic Day celebrations were held in Afyonkarahisar between 1934 and

¹ Dr., Ahmettunc_23@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8695-7078.

1948, what kind of programs were applied in the ceremonies, and the essence of the programs. It was tried to determine the approach of the people of Afyonkarahisar to the celebrations and the importance of the celebrations in the eyes of the public. The subject was examined using the information reflected in the Afyonkarahisar press between 1934 and 1948, research works and archive documents.

Key Words: Afyonkarahisar, Celebration, Ceremony, Republican People's Party, Republic Feast, Republic.

1. Giriş

Yeni kurulan bir devletin sürekliliğini sağlamak için politik semboller vasıtasıyla ortak bir hafıza ortaya çıkarmakla mümkündür. Politik sembolleştirme, aynı ülkede yaşayan ve ortak değerlere sahip bireyleri bir arada tutmak için aralarında güçlü bağlar oluşturmaya yarayan bir mekanizmadır. Yani ulusal bayramlar, anma törenleri gibi politik semboller aracılığıyla millet olarak isimlendirilen devletlerdeki kolektif ruhu bir ritüel şeklinde yenilemekle mümkündür. Ulusal semboller, görenekler, gelenekler ve törenler milliyetçiliğin en önemli ve süreklilik arz eden yönleridirler. Ulusal bayramlar şeklinde ortaya çıkan millî anma günleri, tarihsel geçmişin tekrardan biçimlendirmesine vasıta olan politik karakterli seremonilerdir. Halk, tüm sınıf ve görüş farklılıklarının mevcut olmadığı bayram törenlerine, ulusal değerler etrafında şekillenen duygularını en derin şekilde paylaşmaları için davet edilir. Bu kapsamda ulusal bayramlar, toplumda kolektif ruhun somutlaştığı, milletin mevcut politik düzeni benimsediği, politik iktidarın meşruluğunun pekiştirildiği bir toplanma anı şeklinde tanımlanabilir.²

Türk tarihinde II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte 23 Temmuz'un ilk ulusal bayram olarak kutlanması için bir karar alınmıştır. 1909'da kabul edilen bir yasayla 23 Temmuz ulusal bayram olarak ilan edilerek kutlanmaya başlanmıştır.³ Osmanlı Devleti'nin çökmesiyle birlikte bu kutlamalara son verilmiştir. Bu dönemde Anadolu'da yeni bir devletin doğuşu gerçekleşmiştir. Bu yeni devlet 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla tarih sahnesindeki yerini almaya başlamıştır.⁴ Yeni kurulan devletin rejimi ve kurucu kadrosu ile ilgili bir nitelik söz konusu olmamıştır. Dolayısıyla Mustafa Kemal devletin rejimini belirlemek ve kurucu kadrosunu oluşturmak için çalışmalara başlamıştır. Mustafa Kemal ilk olarak anayasada değişiklik yapılmasının zaruri olduğunu belirtmiştir. Devletin rejimini belirlemek ve kurucu kadrosunu oluşturmak için meclis görüşmeleri başlamıştır. Meclisteki görüşmelerin pozitif sonuçlanmasıyla anayasa değişikliği kabul edilmiştir. Böylece 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye'nin bir cumhuriyet devleti olduğu ilan edilmiştir. Bu devletin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, başvekili İsmet İnönü olmuştur.⁵

TBMM'nin açılmasıyla birlikte ulusal bayram geleneğimiz de şekillenmeye başlamıştır. Bu konudaki ilk girişimler ise Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü günlerde Saruhan milletvekili Refik Şevket Bey ile arkadaşlarının meclisin açıldığı 23 Nisan gününün ulusal bayram olarak kutlanması doğrultusundaki teklifleri, 21 Nisan 1921 tarihli kanunun teklifinin kabul

² Birol Caymaz, (2007). Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları: 29 Ekim 1933. *Bilgi Ve Bellek: Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi*, 4/7, s.115-116.

³ Hasan Albayrak, (1987). "Osmanlı'dan Cumhuriyete Milli Bayramlar" *Tarih Ve Toplum Dergisi*, 8/43, s.31; Yasemin Doğaner, (2007). Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/9, s.119.

⁴ Zafer Toprak, (2020). *Atatürk Kurucu Felsefenin Evrimi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.166-167; Erik Jan Zürcher, (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, s.248.

⁵ Kemal Karpat, (2016). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, Timaş Yayınları s.129; Ercüment Kuran, (2002). "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu" *Türker Ansiklopedisi Cilt 16*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s.331; Feroz Ahmad, (2019). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 6. Baskı, s.91.

edilmesiyle gerçekleşmiştir.⁶ 1929 yılına kadar “Millî Bayram” ismi ile kutlanmış fakat aynı yıl içinde ismi “Çocuk Bayramı” olarak değiştirilmiştir.⁷ 1935 yılında çıkarılan bir yasayla bu defa ismi “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” olarak düzenlenmiştir.⁸ 1981 yılında yapılan bir değişiklikle bayramın ismi “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” olarak değiştirilmiştir.⁹ 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın kaldırılmasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Sivas milletvekili Hüseyin Rauf Bey ve Burdur milletvekili İsmail Suphi Bey tarafından 1 Kasım gününün “Millî Hâkimiyet Bayramı” olarak kutlanması için bir kanun teklifinde bulunulmuştur. Bu kanun teklifi kabul edilmiştir. Daha sonra 23 Nisan günü “Ulusal Egemenlik” bayramı olmuştur.¹⁰

Ulusal bayram olarak kabul gören günlerden bir diğeri ise 30 Ağustos Zafer Bayramı’dır. Bu bayram 30 Ağustos günü ilk defa 1924 yılında Mustafa Kemal Paşa’nın katılmasıyla Afyonkarahisar’da kutlanmıştır.¹¹ 30 Ağustos gününün Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasında önemli bir tarih olduğu ve dolayısıyla bugünün ulusal bayram olarak kabul görmesine ilişkin bir kanun teklifi Müdafaa-i Millîye Vekâleti tarafından tertip edilerek 7 Ocak 1926 tarihinde Bakanlar Kuruluna sunulmuştur. 1926 yılında 30 Ağustos zaferi millî bayram olarak kabul edilmiştir.¹² Mustafa Kemal’in Anadolu’ya gelişi ve Kurtuluş Savaşı’nın başlangıç tarihi olarak kabul edilen 19 Mayıs günü Samsun halkı tarafından “Gazi Günü” ilan edilmiştir. 1926 yılından itibaren mahalli bir gün olarak kutlanmıştır. Mustafa Kemal’in 19 Mayıs gününü sporculara ve Türk gençliğine bayram günü olarak tahsis edilmesi isteği üzerine İçişleri Bakanlığının düzenlediği yasa tasarısı hükümet tarafından meclise takdim edilmiştir.¹³ Mecliste yapılan görüşmelerden sonra 20 Haziran 1938’de 19 Mayıs günü “Gençlik ve Spor Bayramı” olarak kabul edilmiştir. 1981 yılında bu bayramın ismi “19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı” olarak değiştirilmiştir.¹⁴

29 Ekim günü de millî bayram olarak ilan edilmiştir.¹⁵ Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı’ndan zaferle çıkmış, halkın iradesini etkin kılmak için cumhuriyeti ilan etmiştir. Cumhuriyetin ilanı 101 pare top atışıyla tüm ülkeye duyurulmuştur.¹⁶ İktidar öncelikle cumhuriyet rejimini halka benimsetip halkın bu rejimi sahiplenmesini amaçlamıştır. Bu gaye doğrultusunda resmi olarak bayram kabul edilmemiş olsa da, 29 Ekim 1924 tarihinde yapılacak kutlamalar için

⁶ Bengül Salman Bolat, (2007). *Millî Bayram Olgusu Ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, s.39; Başbakanlık Neşriyat Ve Müdevvenat Umum Müdürlüğü, Düstur, Üçüncü Tertip, Başbakanlık Devlet Matbaası, Cilt II, 1948, s.29; Resmî Gazete, “Ulusal Bayram Ve Genel Tatiller Hakkında Kanun”, Kanun No 2739, Sayı 3017 (1 Haziran 1935), s.5262; “Ulusal Bayram Ve Genel Tatiller Hakkında 2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun”, Kanun No 3466, Sayı 3950 (4 Temmuz 1938), s.10159.

⁷ Necati Fahri Taş, (2002). Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar’, *Türker Ansiklopedisi Cilt 16*, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s.665.

⁸ Resmî Gazete, Kanun No. 2739, Sayı. 3017, s.5262.

⁹ Resmî Gazete, Karar Sayısı. 8/3456, Sayı. 17475, s. 62.

¹⁰ Bengül Salman Bolat, a.g.t., s.43-44.

¹¹ Bedrettin Tuncel, (1972). *Atatürk Ve 30 Ağustos Zaferi’nin İlk Kutlanması*, Ankara, s.79.

¹² TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: II, Cilt 24, Ankara, bty, s.7–9.

¹³ Dursun Ali Akbulut, (1995). “Samsun’un ‘Gazi Günü’ Ya Da 19 Mayıs Bayramı” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI, s.33 (Kasım), s.779.

¹⁴ Hakan Uzun, (2010). “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 6/24, s.110.

¹⁵ Bengül Salman Bolat, a.g.t., s.70.

¹⁶ Akbulut, D. A. (2002). “İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Ve Cumhuriyetin İlanı” *Türkler Ansiklopedisi Cilt 16*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları s.336

bir kararname yayınlanmış ve bu kararnameye göre cumhuriyetin ilanı kutlanmıştır.¹⁷ Devlet tarafından organize edilen törenlere Türk halkı büyük ilgi göstermiş ve geniş çaplı bir katılım sağlamıştır. Böylece Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının ilk evresi 1924 yılında başlamıştır.¹⁸

Ulusal egemenliğe dayalı cumhuriyet rejiminin yıl dönümlerinin, ülkede ve yurtdışındaki temsilciliklerde görsel bir şölen şeklinde kutlanması, yapılan yeniliklerin kökleşmesi bakımından önem arz eden bir görev sayılmıştır.¹⁹ Ali Fethi (Okyar) Bey, cumhuriyetin ilanının resmi bayram olarak kabul görmesi için 8 Şubat 1925 tarihinde Meclise bir kanun teklifi arz etmiştir. Millî bayram kanunu teklifi mecliste görüşülmüş ve çoğunluğun onaylamasıyla 19 Nisan 1925 tarihinde millî bayram kanunu kabul edilmiştir.²⁰ Bu kanun 23 Nisan 1925 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹ 29 Ekim günün Cumhuriyet Bayramı kabul edilmesiyle ülkenin her tarafında seremonilerle büyük bir şölen ve coşkuyla kutlanmıştır.²² Cumhuriyet rejiminin ilan edildiği ilk yıllarda, Cumhuriyet Bayramı kutlama törenlerinde işgalciler tarafından dağıtılmış bir imparatorluğun enkazından yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurulduğu ülkenin bağımsızlığı, halkın özgürlüğünün sağlandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla millî bayram kutlama törenlerinde Türk milletine Cumhuriyet rejimini benimsetmek, rejimin öneminin anlaşılmasını sağlamak ve meşrutiyetini kabul ettirmek temel hedef olmuştur. Ayrıca yapılan bu törenlerde aynı ülkede yaşayan ve ortak değerleri paylaşan bireyler arasında güçlü bağlar kurarak kolektif bir ruhun ortaya çıkması da amaçlanmıştır.²³

Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının onuncu yıl kutlamalarına büyük bir önem verilmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının organize bir şekilde kutlamak için TBMM Başkanlığı’na bir kanun teklifi sunmuştur. Bu kanun teklifinde, millî bayramın üç gün olması, hafta tatili kanununun uygulanması, özel ve resmi binaların uygun hale getirilmesi, binalara afiş ve levhaların asılması, bayrak sayısının artırılması, tiyatro ve sinema salonlarında nutuk, konferans ve benzeri gösterilerin ücretsiz bir şekilde millete açık olması, seremoni organizasyonlarının şehirlerde yüksek bir komisyon, kasabalarda komite, köylerde ise heyet yönetimlerine verilmesi ve bu üyelerin parti ve meclisten seçilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kanun 11 Haziran 1933 tarihinde kabul edilmiş ve Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren kanuna göre, Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Bu üç gün süreyle resmi kurumlar tatil edilmiştir.

¹⁷ “Cumhuriyet’in tarihi ilanı olan 29 Teşrinievvel yevm-i mezkûr zevalinde yüz bir pare top endahıt suretiyle ve merasim-i mahsusâ ile tesidi hakkında kararname”, Kararname No: 249, Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 5, 2. Baskı, 26 Teşrinievvel 1340, s.666.

¹⁸ Bengül Bolat, (2010). “Cumhuriyetin İlan Edildiği 29 Ekim Kutlamalarına Toplu Bir Bakış”, *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi, 12-16 Kasım 2007 Ankara, Bildiriler*, Ankara, Cilt I, s.598.

¹⁹ Demo Ahmet Aslan, (2011). Cumhuriyet’in Törensiz Meşrutiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, s.153.

²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 18, İçtima Senesi II, Devre II, s.164–167. BCA, “Cumhuriyetin ilanına tesadüf Eden 29 Ekim’in Milli Bayram kabul Edilmesi Hakkında Kanun, Kararname ve Talimatname” Fon Kodu, 2.13.2, 23. 4. 1925.

²¹ Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 6, s.553; “Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun”, bkz; Resmi Gazete, 23 Nisan 1341, Sayı: 96.

²² Bengül Salman Bolat, a.g.t., s.70.

²³ Yavuz Haykır ve Mehmet Çevik, (2014). Tek Parti Döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(7), s.333.

Millî bayram kutlamaları için şehirler süslenmiş, geçit törenleri yapılmış, gazeteler ve dergiler özel sayılar çıkarmış, halkın eğlenmesi için farklı etkinlikler ve şöenler yapılmıştır. Cumhuriyet rejimini ve getirdiği yenilikleri Türk milletinin daha iyi anlaması ve benimsemesi için millet kürsülerinde konferanslar verilmiştir. Onuncu yıl kutlamaları Cumhuriyetin kazanımlarını gelecek nesillere aktarmış ve daha sonraki kutlamalara örnek teşkil etmiştir.²⁴

Millî bayram kutlamalarına tüm ülkede olduğu gibi Afyonkarahisar'da da yoğun bir ilgi gösterilmiş ve bayramlar büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Tek parti iktidarı döneminde yapılan kutlamalar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Sekreterliği tarafından gönderilen yönergeler uygun olarak, valinin başkanlığı altında toplanan komite tarafından hazırlanan program kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca şehir, kasaba ve köylerdeki yönetici kadrolar tarafından ulusal bayram kutlamaları hakkında dosyalar hazırlanmış ve çekilen fotoğraflarla birlikte CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir.²⁵

Cumhuriyet ilan edilmesinden sonra tek parti dönemi yönetimi başlamıştır. Bu dönem Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönetiminde geçmiştir.²⁶ Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tüm ülkede olduğu gibi Afyonkarahisar'da modernleşme süreci başlamış ve sosyal, kültürel, iktisadi, eğitim, sanayi ve tarım alanlarında reformlar yapılmıştır.²⁷ Kadınlara toplumsal ve siyasal haklar verilerek seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.²⁸ Afyonkarahisar genellikle Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı kalmış ve CHP'li belediyeler tarafından yönetilmiştir.²⁹ 1923-1946 yılları arasında tüm ülkede olduğu gibi Afyonkarahisar'da da milletvekili seçimleri yapılmıştır.³⁰ Harf inkılabından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türk Ocakları şubesi ile birlikte öğretmenler birliğinin Afyonkarahisar şehrinde açtıkları eğitim kurslarına katılım bir hayli yüksek olmuş ve pek çok kişi okuma ve yazma öğrenmiştir.³¹ Bu dönemde kırsal alanlarda köy enstitülerinin kurulmasıyla birlikte şehrin eğitiminde büyük bir dönüşüm yaşanmış ve kırsal kesimde okur-yazar sayısı bir hayli artmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında neredeyse tüm ülke sosyal ve iktisadi bakımdan tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahiptir.³² Tarıma dayalı bir iktisadi yapıya sahip olan Afyonkarahisar sanayileşme ve devletçilik ilkesiyle birlikte bu yapı değişmeye başlamış ve şehirde fabrikalar kurulmuştur. 1929 buhranının etkisiyle şehrin ticari ve sinai faaliyetlerinde gelişmeler gecikmiştir.³³

²⁴ Yasemin Doğaner, a.g.m., s.121-125.

²⁵ BCA. 490. 01. 1141. 1. 1.

²⁶ Hakkı Uyar, (2011). *Tek Parti Dönemi Ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul, Boyut Yayıncılık, s. 81; bkz; Metin Toker, (1970). *Tek Partiden Çok Partiye*. İstanbul, Milliyet Yayınları.

²⁷ Tuncer Baykara, (2006). *Atatürk ve XX. Yüzyıl Türk Tarih Araştırmaları*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayınları, s.221; bkz; Ahmet Demirel, (2012). *Tek Partinin Yükselişi*. İstanbul, İletişim Yayınları.

²⁸ Hakkı Uyar, a.g.e., s.177.

²⁹ Muhteber Kaya, (2022). *Tek Parti Dönemi'nde Afyonkarahisar Üzerine Bir İnceleme (1923-1946)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, s.65-67.

³⁰ *Milletvekilleri Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2012, s.6.

³¹ *Anılarda Afyonkarahisar*, (Haz. Muzaffer Uyan), Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, s.26-27; Ceren Demirdelen, Şaban Ortak, (2006). *Bir Halk Eğitim Kurumu Olarak Afyon Halkevi Ve Faaliyetleri (Kuruluşundan 1940 Yılına Kadar)*, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/1, s.255.

³² Hakkı Uyar, a.g.e., s.333-350.

³³ Selman Yaşar, (2007). *Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Afyon (1923-1960)*, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.178-179.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle Cumhuriyet tarihindeki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilgili dolaylı çalışmalar mevcuttur.³⁴ Ancak araştırma konumuz Afyonkarahisar'daki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını merkeze almaktadır. Özellikle tematik olarak 1934-1948 yılları arasında Afyonkarahisar'daki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları bir bütün olarak incelenmiştir.

2. Afyonkarahisar'da 1934 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı her yıl 29 Ekim tarihinde kutlanmıştır. 29 Ekim günü ülkenin her tarafında gençlerden yetişkinlere kadar herkesin yüreğinde sevinç duyguları çarpmıştır.³⁵ Afyonkarahisar'da 1934 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bir program hazırlanmıştır. Bayramda yapılacak kutlama organizasyonu bu hazırlanan program kapsamında uygulamaya konulmuştur. 1934 yılında hazırlanan ve Afyonkarahisar kutlama komitesi reisliği imzasıyla ilgili birimlere gönderilen program "29 Ekim Pazartesi Günü Büyük Cumhuriyet Bayramı Programı" başlığıyla yayınlanmıştır:

"Bayram:

1 – Cumhuriyet Bayramı 29 Ekim Pazartesi başlayacak. Bütün şehir caddeler, sokaklar, meydanlar, resmi ve özel tüm daire ve kurumlar, okullar, çarşılar, pazarlar ve her taraf bayraklarla, çiçeklerle, taklarla süslenmiş olacak, geceleri de sokak ve caddeler ışıklandırılacaktır. Ayrıca esnaflar, hükümet, belediye, halkevi ve istasyonların önünde taklar kuracaktır.

2 - 29 Ekim günü öğleden önce saat sekizi dört geçe belirlenen krokide gösterildiği üzere hükümet ve Belediye önündeki Cumhuriyet Meydanı'nda kutlama ve resmigeçitte herkes hazır bulunacaktır. Vali, yanında Tüm Komutanı ve devletin önde gelen yöneticileriyle birlikte Hükümet Konağı'nın içinde sırasıyla herkesin bayramını tebrik ettikten sonra tribündeki yerlerini alacaklardır.

Kabul Resmî

3 – Vali tarafından resmî kabul hükümet konağında saat 9.00'da başlayacaktır. Bu kabul resmî programına göre herkes saat 8.55'te hükümet konağında hazır bulunacaktır.

Umumi Merasim

³⁴ Bengül Salman Bolat, (2007). *Millî Bayram Olgusu Ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara; Demo Ahmet Aslan, (2011). *Cumhuriyetin Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Millî Bayramlar (1923-1938)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara; Nezahat Demirhan, (1997), "Türkiye Cumhuriyeti'nin Onuncu Yıl Kutlamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8/37, s.141-150; bunlarla birlikte özellikle İzmir, Aydın ve Afyon çevresindeki Cumhuriyet Bayramları ile ilgili kutlamaları konu alan şu çalışmalar yapılmıştır: Mehmet Emin Elmacı, Sevi Şeneken, (2017). *Atatürk Dönemi'nde İzmir'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Anadolu Basım Yayın Matbaacılık Mak. San. ve Tic. Ltd. Şti; Günver Güneş, Mehmet Emin Elmacı, (2013). *Tek Parti Döneminde Aydın'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Zeus Kitabevi Yayınları; Muhteber Kaya, (2022). *Tek Parti Dönemi'nde Afyonkarahisar Üzerine Bir İnceleme (1923-1946)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar; Ceren Demirdelen, (2008). *Haber Gazetesine Göre Afyonkarahisar'ın Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Durumu (1938/1948)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

³⁵ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.293.

4 – Vali ve yanındaki Tüm komutanı ile beraber resmî kabul ve tebrik merasimi bittikten sonra krokide gösterildiği üzere Cumhuriyet Meydanı'ndaki yerlerini alacaklardır.

5 – Vali ve komutan meydandaki yerlerini aldıktan sonra halk namına nutuklar (3 tane) söylenmeye başlanacaktır. Daha sonra vali kısa bir nutuk ile yanındaki komutanlarla birlikte meydanda yerlerini almış olanların önünden geçerek bayramlarını tebrik edecektir.

Geçiş Resmi

6 – Vali ve komutan yerlerini alır almaz hemen mızıka İstiklâl Marşı'nı çalacak ve resmî geçit başlayacaktır.

7 – Resmî geçit şu sıra üzerine yapılacaktır:

A – Ordu Tüm Komutanlığının tertibi üzerine.

B – İstiklâl Savaşı'nda vatan için hayatlarını ve uzuvlarını vermiş olan kahramanlarımızı temsilen her rütbeden subay, asker, gaziler ve şehit anaları bayraklarla geçeceklerdir.

C – Üniformalı yedek subaylar.

Ç – Polis ve Jandarma.

D – İzciler.

E – Öğrencilerden yüksek memurun tertibi üzerine.

F – Sporcular, spor kulüpleri, idman cemiyetleri.

G – Millî cemiyetler: Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava, Türk Kültür, Millî iktisat ve Artırma cemiyetleri v.s.

H – Köylü, şehrli ve her sınıfyaya halk toplulukları.

L – Bütün halk geçişi esnasında yayalar ayrı atlular ayrı geçeceklerdir.

Şehitlik Ziyareti

8 – Resmî geçit töreninin sona ermesiyle valilik, komutanlık, Belediye, Halk Fırkası, halkevi ve okullular tarafından şehitlik ziyareti yapılacaktır.

Temel Atma Ve Açılmalar

9- Hükümet ve Belediye önündeki Cumhuriyet Meydanı'nda resmî geçit bittikten sonra geçişe iştirak edenler için gidiş yolu İstanbul İstasyonu Caddesi'dir. Bu İstasyon Caddesi'nden Cumhuriyet Marşı söyleyerek vilayet halk fırkası ve kolordu önlerinden spor meydanı yanından biten İstanbul İstasyonu yol ile Adliye Sarayı önüne gelinecektir.

10 – Burada şehrin adliye sarayının açılma töreni yapılacaktır. Vali ve Tüm Komutanı yanındakilerle birlikte bu açılış töreninde hazır bulunacaklardır.

11 – Afyon-Isparta yolunda yedi kilometrelik, Afyon-Kütahya yolundaki altı kilometrelik yol tamiratının onarımı, Afyon-Gazlıgöl yolundaki altı yeni beton menfez ve büyük bir beton köprüünün ve Afyon-Denizli yolundaki bir menfezin temel atma törenleri, Afyon-Isparta yolundaki büyük damlalı barakasının, Afyon-Isparta yolu parkesinin, Eskişehir yolunda iki kısımda bitmiş olan üç kilometre tamiratu onarımı ve Afyon-Isparta yolunda sekiz tane yeni beton köprülerin açılış törenleri yerlerinde yapılacaktır.

İnşaatları bir hayli ilerlemiş olduğu halde tamamlanmayan 11 okuldan başka Bolvadin'in Özbekun, Eber, Yakasinek, Çiftlik, Çoğu, Karamık, Karacaviran, Kırkan, Sandıklı'nın Kusra, Çalca, Dola, Dinar'ın Kırklar, Dikici, Eber, merkezin Karacaviran, Atlhisar,

Tokuşlar, Emirdağı'nın Akviran, Ören Tez, Aşağıpirbeyli, merkezin, Tazılılar, Bolvadin'in Dişli merkezlerindeki 22 okulun açılış törenleri, Bolvadin merkezi, Sandıklı merkezi Bolvadin'in Dereçine Geyezan, Deve Deresi Kramık, Çay, Dinar'ın Başmakçı, Yeregiren, merkezin Kılınçarslan, Kayadibi, Şuhut, İhsaniye, Karaca Ahmet, Hacibeyli, Emirdağı, Umraniye merkezlerindeki 16 okulun temel atma törenleri yerlerinde yapılacaktır.

Halk Kürsüleri

12 – Adliye sarayının açılış töreninden sonra halk, konferans salonlarına, halkevine, halk kürsülerine Cumhuriyet Marşı söyleyerek gider. Konferans ve halk kürsülerinde nutuklar dinlenir.

13 – Hükümet ve Belediye önündeki Cumhuriyet Meydanı'nda, Halk Fırkası'nın önündeki meydana ve spor meydanında birer halk kürsüsü bulunacaktır.

Radyolar

14 - Hükümet ve Belediye önündeki Cumhuriyet Meydanı ile Halk Fırkası Meydanı'nda Radyolar kurulmuş olacaktır.

15 - Hükümet ile Belediye önündeki Cumhuriyet ve Spor Meydanı'nda ve Kolordu Meydanlarında müzik çalacak ve ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkası ve spor meydanlarında çalgılar bulundurulacaktır. Bütün gazinolar, kiraathaneler büyük kahvelerde Cumhuriyet Marşı plakı çalınacaktır. Spor meydanında muhtelif spor eğlenceleri, Cumhuriyet, İzmir İstasyonu, Yukarı Pazar Meydanları ve çocuk bahçesinde çeşitli eğlenceler tertip edilecektir. Hükümet, belediye, fırka ve istasyonların önlerindeki taklarda ve sokaklarda meydanlarda "Cumhuriyet ve inkılâp" kavramlarına dair kısa sözler asılacak ve Halk Fırkası ve halkevi salonlarında bulundurulacak "Cumhuriyet Devrinin" eserlerini gösteren grafiklerle muhterem halkımıza bilgi sunulacaktır.

Gazeteler

16 – Taşpınar ve Haber gazetelerimiz halkımıza cumhuriyet ve inkılâplarımız hakkında bilgi veren özel sayılar çıkaracaklardır.

17 – Okul salonlarında ve sinemalarda ulusal tarihimizi, inkılâplarımızı ve cumhuriyet kavramlarını gösteren filimler izletilecek ve piyesler oynatılacaktır.

Gece Fener Alayı

18 –Askerler, öğrenciler, Halk Fırkası, halkevi, ulusal cemiyetleri ve halk tarafından fener alayı yapılacaktır. Fener alayı, Çarşı Caddesi'nden Yukarı Pazar Caddesi'ne çıkıp oradan dönerek Kadınana önünden İstanbul İstasyonu Caddesi'nden Halk Fırkası kolordu spor meydanına gelerek ve oradan tekrar hükümet ve belediye önünden geçip İzmir İstasyon Caddesi'ne gidip tekrar belediye önüne dönecektir. Fener alayı saat 20.00'da Cumhuriyet Meydanı'nda toplanacak ve 20.30'da hareket edecektir.

19 – Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için tertip heyeti tarafından gece saat yirmi birde bir süvari ve aile müsamesesi verilecektir.

20 - Cumhuriyet Meydanı'nda çeşitli gece eğlenceleri, zeybek ve kalkan oyunları gibi ulusal oyunlar hazırlanacaktır. Her taraftan maytaplar ve havai fişekler yakılacak ve atılacaktır. Sinema ve okul salonlarında tiyatro oyunu oynanacak ve film gösterilecektir.

21 – Jandarma ve polis gündüz resmî kabul ile resmîgeçit törenlerinde huzuru, düzeni koruyarak sürdürecekları gibi gecede aynı suretle intizam ve nizamı koruyarak temin edeceklerdir.

Kutlama Komitesi

Reisliği.³⁶

Afyonkarahisar'da 1934 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hazırlıkları 1 gün önceden başlamış ve bayramı kutlamak amacıyla şehrin dört bir tarafı süslenmiş; caddeler, evler, mağazalar, resmi ve özel kurumların hepsine bayraklar asılmış ve caddeler, sokaklar, binalar lambalarla donatılmıştır. Özellikle şehrin merkezi yerlerine Cumhuriyet Meydanı'na, Fırka binasının önüne ve çarşı merkezindeki caddelere taklar kurulmuş ve kırmızı astar üzerine beyaz boyalarla özlü sözler yazılmış ve bu kırmızı astarlar göze hitap eden yerlere asılmıştır.³⁷ Ayrıca okullarda sınıflar süslenmiş, Gazi Mustafa Kemal'in fotoğrafı çiçeklerle süslenmiştir.³⁸

Afyonkarahisar şehir merkezinde Cumhuriyet Meydanı, Fırka binası ve spor meydanına birer kürsü kurulmuş ve bu kürsülerde hatipler Türk halkına seslenmiştir. Bu hatipler ülkenin on bir yıl önceki durumu ile şimdiki vaziyetini mukayese ederek Türk milletini içinde bulunduğu esaretten kurtaran ve ülkeyi bağımsızlığına kavuşturan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü saygıyla anarak cumhuriyetin anlam ve önemini ifade etmiştir. Türk halkı bayrama yoğun katılım sağlamış ve yaşasın Gazi, büyük bayram gibi tezahürat yapmıştır.³⁹ Askeri geçit töreni esnasında askerler şu sloganı "Türküz! Cumhuriyet göğsümüzün tunç siperi" atmıştır. Cumhuriyet rejimi Türk milleti için kurulmuş ve Türk halkının bütün varlığı olmuştur.⁴⁰

Afyon Halkevi Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle konferans, müsamere ve konuşma gibi etkinlikler hazırlamıştır.⁴¹ Sabah valilikte resmî kabul ve geçit törenleri yapılmış, daha sonra halk, müzikal ihtiram kıtası, öğrenciler şehitliği ziyaret etmiş ve Afyonkarahisar Halkevi başkanı, Cumhuriyet için canlarını feda eden aziz şehitler için bir konuşma yapmıştır. Öğleden sonra iki spor takımı arasında bir futbol maçı yapılmış ve bir halkevi mensubu halk kürsüsünden Cumhuriyet Bayramı'nın anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmış, Cumhuriyet döneminde yapılan hizmetleri, ortaya çıkarılan eserleri saymıştır. Maarif sinemasında temsil kolu ve bütün ilkokulların katılımıyla güzel bir müsamere ve gösteriler hazırlanmıştır. Ayrıca kolordu sinemasında bir balo verilmiştir.⁴²

Afyonkarahisar'da 1934 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları esnasında 19 okulun temeli atılmıştır.⁴³ Ayrıca Afyon valisi 22 köy okulunun açılma ve inşaatı biten adliye sarayının da açılış törenini Cumhuriyet Bayramı'nın on birinci yıl dönümünde yapmıştır. Bu çeşit törenler bilhassa Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına denk getirilmiştir. Çünkü rejim yönetiminin yapmış olduğu hizmetler, bu millî bayram günlerinde daha fazla anlam kazanmıştır.⁴⁴

³⁶ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

³⁷ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

³⁸ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.277.

³⁹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁴⁰ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.277.

⁴¹ Feyza Kurnaz Şahin.(2004). *Afyon Halkevi Ve Faaliyetleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, s.100.

⁴² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁴³ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.295.

⁴⁴ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

Afyonkarahisar yerel basını, Cumhuriyetin on birinci yıl dönümü münasebetiyle yayınladıkları özel sayılarında, cumhuriyetin anlam ve öneminden bahseden makalelere ve şiirlere yer vermiş, on bir yıllık süreçte cumhuriyet rejiminin ülkeye kazandırdıklarını değerlendirmeye çalışmıştır. Taşpınar isimli dergide Erkmen tarafından kaleme alınan “*On birinci Yılın Düşünceleri*” başlıklı metinde: Cumhuriyetin bugün on ikinci yılına bastığını ve bu on bir yılda büyük inkılabın yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca Cumhuriyetin herhangi bir devlet için bir yönetim şekli olarak tanımlanabildiğine fakat Türk milleti için daha kapsamlı olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵ Yine Taşpınar’ında “*Türk Dili*” başlığıyla yayımlanan metinde: On birinci Cumhuriyet Bayramı, dil inkılabının yanında ülkeye yeni yollar, yeni fabrikalar, ekonomik kazançlar ve refah getirdiği vurgulanmıştır.⁴⁶

3. Afyonkarahisar’da 1935 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır.⁴⁷ 28 Ekim 1935 tarihinde Afyonkarahisar’ın sokakları, caddeleri, işyerleri, evleri ve resmi kurumları bayraklarla süslenmiştir. Caddeler, sokaklar, resmi kurumlar, lambalarla ışıklandırılmıştır. Hükümet Konağı, belediye binası, halkevi, parti binası ve istasyonların önüne taklar kurulmuştur. Spor şenlikleri yapılmıştır. Fener alayı olmuştur.⁴⁸ 29 Ekim sabahı halk kendileri için ayrılan alanı ve bayram alanına giden yolları doldurmuştur. Bayram kutlaması sabah saat 08.45’te valilikte gerçekleşen kabul töreniyle başlamıştır. Buradaki resmi heyet; hükümet, belediye ve Cumhuriyet Meydanı’nda bayram kutlaması ve resmigeçitler yapmıştır. Kurulan kürsülerde cumhuriyetin önemi ve inkılablarla ilgili konuşmalar yapılmış, hazırda bulunan büyük topluluk tarafından bu konuşmalar heyecan ve ilgiyle takip edilmiştir. Daha sonra şehitlik ziyaret edilmiştir.⁴⁹

1935 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Daha önce olduğu gibi CHP genel merkezinden gönderilen talimatlar doğrultusunda kutlanmıştır. Örneğin Dinar Halkevi başkanının CHP Genel Sekreterliği’ne gönderdiği raporda Cumhuriyet Bayramı on ikinci yıl dönümünü kutlamalarına halkın ekseriyetinin katıldığını ve büyük bir coşkuyla adeta bir şölen şeklinde kutladıklarını bildirmiştir. Ayrıca yapılan töreni tespit eden dört tanede fotoğraf gönderilmiştir.⁵⁰

Afyonkarahisar Valiliği Tahrirat Kalemi’nin CHP Genel Sekreterliği’ne gönderdiği raporda On İkinci Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Afyonkarahisar valiliği tarafından temel atma ve açma törenlerinin bazıları şunlardır:

Vali Konağı ve yerel yönetim dairesinin temel atma törenleri yapılacaktır. Ayrıca Viyana’da yapılan Büyük Utku Anıtı’nın, Afyon-Antalya demiryolunun, Afyon-Isparta parçasının açılış törenleri birlikte yapılacaktır. Sandıklı ve Bolvadin mezbahalarının açılış töreni yapılacaktır. Afyon ilinde On İkinci Cumhuriyet Bayramı’nın yıl dönümü münasebetiyle yirmi beş köy okulunun açılış töreni yapılacak ve sekiz köy okulunun da temel atma töreni yapılacaktır.

⁴⁵ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.290.

⁴⁶ Taşpınar Dergisi, C. 2, S. 24, 29 Ekim 1934, s.293.

⁴⁷ Duyum Gazetesi, 30 Eylül 1935, s.1590.

⁴⁸ Muhteber Kaya, a.g.t., s.213.

⁴⁹ Duyum Gazetesi, 29 Ekim 1935, s.1598.

⁵⁰ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

Cumhuriyet Bayramı, Afyon sınırları içerisinde her köşe bucakta Büyük Atatürk'e ve Cumhuriyet Hükümeti'ne bağlılıklarını gösteren büyük gösteriler ve sevinçlerle geçmiştir, bilgi ve saygılar sunarım.
Afyon Valisi.⁵¹

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında büyük bir ilgiyle takip edilmiş, Afyon Halkevi tarafından çıkarılan Taşpınar Dergisi, 29 Ekim günü özel bir sayı çıkarmıştır. Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları münasebetiyle dergide Mustafa Kemal Atatürk, inkılâplar ve cumhuriyetle ilgili birden fazla makaleye yer verilmiştir. Dergide yer verilen “*Afyon'da On İkinci Yıl*” başlık makalede 1935 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlaması şu şekilde ifade edilmiştir:

*“17 milyon bugün on ikinci yılı yaşamak mutluluğunu duyuyor. Bizde başka bir sevinç var: Cumhuriyet alanında ne zaman geçilse küme küme yurttaşlar; göğüsler heyecandan kabarmış, gözler kutsal bir varlığın bronz ifadesine dikilmiş, kiripelin izlerini seyrediyorlar. Kırıpel kulaktan işittiği, uzaktan duyduğu bir devrimin bronzdaki manasını bulmaya çalıştı. Biz onu gördük, işittik ve başardık. Cumhuriyet Bayramı'nda büyük utkunun beşiğine kurtuluş anıtını dikmeyi başardık.... Alınımızda bu yıl da iki mutluluğu görmek yazılıymış. İçimizden öyle duyuyoruz ki on ikinci yılı yaşamıyoruz. On iki yılda ayrı ayrı on iki kere hayata geldik. On ikinci hayatımızı kutluyoruz...”*⁵²

Yine Taşpınarı Dergisi'nde Sami Akyol tarafından kaleme alınan “*12'nci Yılı Uğurlarken*” başlıklı metinde: Sami Akyol, bütün Türk halkının Cumhuriyet Bayramı'nı kutlanmış ve Atatürk ile başlayan 13. Cumhuriyet Bayramı'nın da yabancıların başını döndürdüğünü, dünyayı kışkırdığını, cumhuriyetin yaratıcılık, yapıcılık ve başarılilikle tamamlanacak her yılının, o yıldan önce geçen yılların yeni yıla katılacak hızı ile bir yılda yüz yıllar yaratılacağını vurgulamıştır. Ayrıca Cumhuriyet Bayramı'nın sadece değişen bir rejiminin yıl dönümü kutlama bayramı olmadığını aynı zamanda bu sevinçli ve en büyük bayramın Türkün ulusal benliğine kavuştuğunu, sosyo-kültürel alanda millî tarihe, eski Türk medeniyeti tarihine, temiz ve saf Türk diline ve iktisadi alanda da bir hayli başarılarla ulaşmamızın da bayramı ve on iki kat artan hızlı yükselişimizle yeni başarılarla erişmenin sevinci olarak tanımlamıştır. Cumhuriyetin Türk toplumunu bir araya getirerek tek bir çatı altında ortak değerler etrafında topladığını ve Türk toplumunda kolektif bir ruh ortaya çıkardığını belirtmiştir.⁵³

4. Afyonkarahisar'da 1936 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1936 yılındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları daha önceki yıllardaki gibi CHP genel merkezinden gönderilen talimatlar doğrultusunda organize edilmiştir. Bayram hazırlıkları Afyonkarahisar'da kurulan bir komite tarafından idare edilmiştir. Afyon Halkevi tarafından çıkarılan Taşpınar Dergisi, 1936 yılında 29 Ekim günü özel bir sayı çıkarmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları münasebetiyle dergide Mustafa Kemal Atatürk, inkılâplar ve cumhuriyetle ilgili birden fazla makaleye yer verilmiştir. Taşpınar Dergisi'nde Z. Çerçel tarafından “*Cumhuriyetin Anlamı*” başlığıyla yayımlanan makalede yazar, cumhuriyetin, Türk halkının hayatını anlamlaştırıp Türk milletine hayat, huzur ve

⁵¹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁵² Taşpınar Dergisi, C. 3, S. 36, 29 Ekim 1935, s.237.

⁵³ Taşpınar Dergisi, C. 3, S. 36, 29 Ekim 1935, s.238-239.

güven verdiğini vurgulamıştır. Cumhuriyetin, Türk milletini birbirine güçlü bağlarla kenetleyerek toplumda kolektif bir hafıza oluşturduğunu belirtmiştir.⁵⁴

A. Üçok Küzeli'nin yazmış olduğu "Cumhuriyet" başlıklı makale Taşpınar Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bu makalede Cumhuriyet Bayramı Kutlaması, Cumhuriyetin anlam ve önemini, Türk Devletinin yönetim şekli şu şekilde ifade edilmiştir: "Cumhuriyetin 13. yıl dönümü bugün bütün bir milletin coşkun duyguları içinde kutlandı. 29-30 Ekim 1923 tarihleri Türk milletinin ruhuna, seciyesine en uygun idare şekli, Millet Meclisi'nin ittifak ile kurulmuş millî idareye hakikî adı verilmiş oldu. Daha sarîh manası ile cumhuriyet Türk milletinin ve lisanının bu topraklarda egemenliğini ilân eden ilk şekli devlet oldu..."⁵⁵

Yusuf Mazhar Aren tarafından kaleme alınan "Cumhuriyetimizin Yıl Dönümü" başlıklı makale Taşpınar Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bu makalede, 1936 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına erişmenin sevinci vurgulanmıştır. Cumhuriyetin maddî eserlerini manevî etkilerini onaylayacak bir şekilde ilerleyerek Türk topluluklarını dilde, duyguda, fikirde ortak bir değer etrafında topladığını belirtmiştir.⁵⁶

"Cumhuriyetin Gölgesinde: Afyon ve Hall" başlığıyla Taşpınar Dergisi'nde yayımlanan metinde 1935 yılındaki Cumhuriyet Bayramı'nda temeli atılan hal binası inşaatının bittiği belirtilmiştir. Bu hal binasının açılışının Afyon'un büyük ve aziz evladı Ali Çetinkaya tarafından 1936 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları esnasında yapıldığı vurgulanmıştır.⁵⁷

5. Afyonkarahisar'da 1937 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da daha önceki yıllarda olduğu gibi genel merkezden gönderilen talimatnameler doğrultusunda bir program hazırlanarak bu sende Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Taşpınar Dergisi'nde "29 Birinci Teşrin" başlığıyla yayımlanan metinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ve cumhuriyetin Türk'ün hayatını nasıl etkilediği şu şekilde izah edilmiştir: 29 Birinci Teşrin

"Birinci Teşrin şüphe yok ki sonbaharın güzel aylarından 29 birinci Teşrin de yılın 24 saatlik günlerinden biridir. Fakat niçin bütün Türkiye bugün şaha kalkmış gibi ayakta ve heyecanlıdır? On beş yıldan beri öbür ayların öbür günleri de bizi cumhuriyet havası ile besleyerek yaşatmıyor mu? Şüphesiz şu aziz vatanda ayakta olan her varlık cumhuriyetin eseridir. Şüphesiz her gün bugünkü gücümüze bir şey daha ilâve eden cumhuriyettir. Ancak 29 birinci teşrin, 1922'den beri bütün yapılanları göz önüne getiren, bütün kendilerinden hayat aldığımız eserleri sırası ile düşündüren bir özelliğe sahiptir. Birinci Teşrinin 29'zu, okulu tatil olan çocuğa okula cumhuriyet için gittiğini, bayramını yapan asker süngüsünün cumhuriyet için parladığını, masasını bırakan yazarın kaleminin cumhuriyet için işlediğini düşündürmek ve inandırmak, bağlanmak ilhamı veriyor.

Cumhuriyet ne yaptı? Bunu bir bir anlatmaya belki ömrümüz yetmez. Şu kısa cümle ile hepsini anlatmak istiyoruz: Türk'e hayattan lâıyk olduğu nasibini verdi."⁵⁸

Edip Âli tarafından kaleme alınıp Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Taşpınar Dergisi'nde yayımlanan şiirde istibdat yönetimi ile cumhuriyet rejimi arasındaki farklar vurgulanmış ve cumhuriyetin anlam ve önemi belirtilmiştir.

⁵⁴ Taşpınar Dergisi, C. 4, S. 48, 29 Ekim 1936, s.307.

⁵⁵ Taşpınar Dergisi, C. 4, S. 48, 29 Ekim 1936, s.308.

⁵⁶ Taşpınar Dergisi, C. 4, S. 48, 29 Ekim 1936, s.311-312.

⁵⁷ Taşpınar Dergisi, C. 4, S. 48, 29 Ekim 1936, s.320.

⁵⁸ Taşpınar Dergisi, C. 5, S. 60, 29 Ekim 1937, s.271.

Cumhuriyetin Eşiğinde...

Cumhuriyet halkın bağrından doğan güneştir; Işığı herkes için.

Cumhuriyet perisi mücevherli tahtlarda değil, kalplerde oturur.

Hürriyet perisi istibdatta ayakaltında; Cumhuriyette baş üstünde.

İstibdatta mevki verilir, Cumhuriyette alınır. İstibdatta bendeniz... Cumhuriyette ben.

İstibdatta: Zadekân; Eşrafi belde; Ayanı memleket. Cumhuriyette: Halk çocuğu; Halkımız; Köylüler.

İstibdatta servet ve mevki, ekseriya talih ve tesadüfün; Cumhuriyette dilek ve bilginindir.

On beş yaşına basan Cumhuriyet çocuğu beş asırlık ihtiyar bir tarihin köhne kabına ayaklarını basarak haykırıyor: Anadolu'da sen ne yaptın?

Vatan menşurundan geçerken Atatürk ışığının verdiği renkler: İstiklâl, Cumhuriyet, asayiş ve bayındırlık, ulusal haysiyet, Ankara, fabrikalar, bankalar...⁵⁹

Bekir Sıtkı Sencer'in derlediği "Adanalı Ziya'dan Parçalar" Taşpınar Dergisi'nde "Cumhuriyet Bayramı" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu parçalarda bütün Türk halkının Cumhuriyet Bayramı kutlanmış ve Osmanlı yönetimi sert bir şekilde eleştirilmiştir.

Cumhuriyet Bayramı:

Vatana Hitaben

Bir zaman neydi bu mülkü millete yer, yer çatan

Bir alay akrep, yılanlardı hariminde yatan

Hâr-i mihnetti, esaretti bütün çeşme batan

Tahtı istibdattı sinenden bugündür hep atan

İyd-i cumhuriyetin olsun mübarek ey vatan!

Öyle bir zincire bağlanmıştı ruh-u memleket:

Sûbesu ahkâmı keyfiye, tağallüp, mefsedet

Bir tasalluttan ibaretti bu mülke saltanat

Düştü hep vadiî hizlâne teazzumlar satan

İyd-i cumhuriyetin olsun mübarek ey vatan!

Âkîbet verdi cezayı zalime aksi amel,

Hufrei hiçiye göçtü koskoca sağlam temel,

Gülmeyen yüzler bugünde oldu handani emel

Nerde şimdi kâsei amale zakkumlar katan

İyd-i cumhuriyetin olsun mübarek ey vatan!

⁵⁹ Taşpınar Dergisi, C. 5, S. 60, 29 Ekim 1937, s.272.

*Sayı gayret âteşi yansın, ocaklar harlasın;
Kalmasın bir kimse âtil, köylü eksin tarlasın;
Kevkeb-i ikbâl-i millet parladıkça parlansın.
Bulmasın sahnende ekmek bâdemâ bir şarlatan
İyd-i cumhuriyetin olsun mübarek ey vatan!*⁶⁰

Şemsettin Gürpınar tarafından kaleme alınan “*Cumhuriyet ve Afyon*” başlıklı makale Taşpınar Dergisi’nde yayımlanmıştır. Yazar bu makalesinde, 1937 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının coşkulu ve adeta bir şölen şeklinde gerçekleştiğini ve Afyon halkının neşelendiğini vurgulamıştır. Ayrıca Türk halkının özgürlüğünü savaşılar kazanarak kazandığını, sonsuza kadar bağımsız yaşayacağına, eski bir tarihi devirdiği ve büyük zaferin Afyon’un Dumlupınar tepelerinden elde edilerek Türk milletine armağan edildiğini belirtmiştir. Son olarak makalesinde cumhuriyet, Atatürk ve Türk Ulusu hakkında şu cümlelere yer vermiştir: “En büyük varlıkların güneşi olan Atatürk’ümüze ömürler dilerken onun yarattığı cumhuriyet ışığı altında, cumhuriyet ve ulusa yaşa ey cumhuriyet ve ulus! Ve yaşa ey onun bahçesinde yetişen güçlü Atatürk gençliği! Diyorum”⁶¹

6. Afyonkarahisar’da 1938 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar’da cumhuriyetin on beşinci yıl dönümü kutlamaları için, Afyonkarahisar Valisi Ahmet Durmuş Evrendilek ve CHP İl Yönetim Kurulu Başkanlığı’nda oluşturulan kutlama komitesi tarafından, CHP genel merkezinden gelen talimatlar kapsamında kutlama programı organize edilmiş ve köylere varıncaya kadar her yere gönderilmiştir. Afyonkarahisar 1938 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için ön hazırlıklar günler öncesinden başlamıştır. Kutlama programına göre törenler hazırlanmıştır. Sinemalar, temsiller ve balolar düzenlenmiştir.⁶²

29 Ekim 1938 tarihinde caddeler, sokaklar, kurum binaları süslenmiş ve bayraklar asılmıştır. Daha sonra valilik, belediye ve parti tarafından taklar kurulmuştur. Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı büyük bir coşkuyla âdete bir şölen şeklinde kutlanmıştır. A. D. Evrendilek 29 Ekim günü valilik konağına sivil ve askeri heyeti kabul etmiştir. Akabinde Utku Anıtı’na gidilerek çelenkler bırakılmıştır. Cumhuriyet Meydanı’nda kurulan kürsülerde halka, askerlere ve öğrencilere hitaben cumhuriyet, inkılâplar ve bayramla ilgili konuşmalar yapılmıştır.⁶³ Bu konuşmalarda cumhuriyetin on beş yıl içerisindeki kazanımları hakkında açıklamalar yapılmış ve Mustafa Kemal anılmıştır. Bayram kutlamaları akşamda devam etmiştir. Belediye önündeki meydana halk gece geç vakitlere kadar eğlenmiş ve fener alayları düzenlenmiştir.⁶⁴ Afyonkarahisar Halkevi bütün gençlerin toplu bir şekilde Cumhuriyet Bayramı törenlerine katılmasını sağlamıştır. Bu halkevi gençler için bisiklet, futbol, koşu, voleybol ve güreş gibi çeşitli müsabakalar düzenlemiştir.⁶⁵ Afyonkarahisar

⁶⁰ Taşpınar Dergisi, C. 5, S. 60, 29 Ekim 1937, s.273.

⁶¹ Taşpınar Dergisi, C. 5, S. 60, 29 Ekim 1937, s.284.

⁶² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁶³ Haber Gazetesi, 30 Ekim 1938, S.1895.

⁶⁴ Ceren Demirdelen, a.g.t., s.115.

⁶⁵ Feyza Kurnaz Şahin, a.g.t., s.115.

Halkevi yapmış olduğu bu faaliyetlerle cumhuriyet rejimini ve inkılâpları halka benimsetmeye çalışmıştır.⁶⁶

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında büyük bir ilgiyle takip edilmiş, Taşpınar Dergisi, 1938 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için özel bir sayı çıkarmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları münasebetiyle dergide Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyetin kazanımları ve cumhuriyetle ilgili birden fazla makaleye ve şiire yer verilmiştir. Edip Ali tarafından kaleme alınan “*Aziz Cumhuriyetimiz 15 Yaşında*” başlıklı makale Taşpınar Dergisi’nde yayımlanmıştır. Bu makalede cumhuriyetin ülkeyi ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, güvenlik ve mimari alanlarda geliştirip modernize ettiği vurgulanmıştır. Cumhuriyetin Türk milletinin bağrından doğduğu, Türk halkının cumhuriyetle itibarını kazandığını ve bundan kıvanç duyduğu belirtilmiştir.⁶⁷

7. Afyonkarahisar’da 1939 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar’da cumhuriyetin on altıncı yıl dönümü kutlamaları amacıyla, Afyonkarahisar valisi ve CHP İl Yönetim Kurulu Başkanlığı’nda oluşturulan kutlama komitesi tarafından, CHP genel merkezinden gelen talimatlar çerçevesinde bir kutlama programı hazırlanmıştır. Afyonkarahisar Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır.⁶⁸

Cumhuriyetin on altıncı yıl dönümü büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 29 Ekim 1939 tarihinde şehrin her tarafı yeşillikler, ışıklar ve bayraklarla süslenmiştir. Valilikte resmî kabul töreni yapılmıştır. Her Cumhuriyet Bayramı’nda olduğu gibi Utku Anıtı’na gidilmiş ve çelenk bırakılmıştır.⁶⁹ Sonra vali ve şehrin önde gelen bürokratları tarafından Cumhuriyet Bayramı’yla ilgili konuşmalar yapılmıştır. Daha sonra resmî geçit töreni yapılmıştır. Bayram kutlamaları yapılmış ve İstiklâl Marşı okunmuştur.⁷⁰ Valilik Cumhuriyet Halk Partisi’nin salonlarında bir balo vermiştir. Afyonkarahisar Halkevi tarafından müsamereler ve gösteriler yapılmıştır. Akşam saatlerinde fener alayı şehrin her tarafını gezmiştir.⁷¹

8. Afyonkarahisar’da 1940 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar’da daha önceki yıllarda olduğu gibi genel merkezden gönderilen talimatnameler doğrultusunda bir program hazırlanarak 29 Ekim 1940 tarihinde Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Cumhuriyet Bayramı’nın on yedinci yıl dönümü bütün şehir halkının katılımıyla büyük tezahüratlar eşliğinde kutlanmıştır. Şuhut Halkodası Başkanı ilçede Cumhuriyet Bayramı’nın nasıl kutlandığını CHP Genel Sekreterliği’ne bir rapor göndererek bildirmiştir.⁷²

Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sabah vali A. D. Evrendilek’in yaptığı konuşmayla başlamıştır. 29 Ekim günü şehirde kabul töreni yapılmış ve akabinde

⁶⁶ *Afyon Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde*, İstanbul: Tan Matbaası, 1938, s.159.

⁶⁷ Taşpınar Dergisi, C. 6, S. 72, Ekim 1938, s.289-290.

⁶⁸ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁶⁹ Muhteber Kaya, a.g.t., s.213.

⁷⁰ Haber Gazetesi, 30 Ekim 1939, S.1989.

⁷¹ Haber Gazetesi, 30 Ekim 1939, S.1989.

⁷² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

Cumhuriyet Meydanı'nda da bir tören yapılmıştır. Vali ve yanında Tüm Komutanı ile birlikte askeri kıtaların, öğrencilerin ve halkın önünden geçerek bayramlarını tebrik etmiştir. Daha sonra resmî kabul geçit töreni yapılmış ve halkın bayramı kutlanmıştır. Akşam saatlerinde ise belediye salonlarında valilik bir balo hazırlamış ve gece yarısına kadar eğlenceler düzenlenmiştir.⁷³

9. Afyonkarahisar'da 1941 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1941 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır. Her zaman olduğu gibi Afyonkarahisar Valiliği CHP genel merkezinden aldığı talimatlar çerçevesinde bir program organize etmiş ve Afyonkarahisar'ın ilçe ve köylerine varıncaya kadar bu programı bastırıp göndermiştir. Hem Afyonkarahisar'ın merkezinde hem de ilçe ve köylerinde Cumhuriyet Bayramı belirlenen programa göre kutlanmıştır.⁷⁴ Afyonkarahisar'da 1941 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 28 Ekim 1941 tarihinde başlamış ve 29-30 Ekim'e kadar sürmüştür.⁷⁵

Afyonkarahisar'da cumhuriyetin on sekizinci yıl dönümü bayram kutlamaları 28 Ekim 1941 günü saat 13.00'da başlamıştır. Bu saatte devlet daireleri, müesseseler, bütün kurumlar, apartmanlar, evler, mağazalar, dükkânlar, kahvehaneler, resmi, özel binalar, nakil araçları, büyük, küçük caddeler, sokaklar, meydanlar, anıt bayraklarla, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kurdelelerle süslenmiş ve komitenin belirlediği cadde ve meydanlara taklar kurulumu özül sözler asılmıştır.⁷⁶

28 Ekim 1941 günü saat 14'te halkevi bandosu ile bütün okullular ve gençlik kulübü toplu bir şekilde marş söyleyerek şehrin büyük caddelerini gezerek tezahürat yapmıştır. Ayrıca hal önünde ve Cumhuriyet Meydanı'nda cumhuriyetin anlam ve önemini ifade eden nutuklar söylenmiştir. Zafer Anıtı ziyaret edilerek anıta çelenk bırakılıp yemin edilmiştir.⁷⁷

28 Ekim 1941 gecesi akşamdan itibaren bütün resmi daireler, belediye, parti, halkevi binaları, okullar, müesseseler, bankalar, ticarethane, dükkânlar, istasyon ve meydanlar özel elektrik tesisatı ile ışıklandırılıp şenlik fişekleri atılmış ve cumhuriyetin on sekizinci yılı olduğunu belirten 18 rakamı şehrin göze hitap eden önemli yerlerine ışıklı bir şekilde gösterilmiştir. Davullar ve zurnalar eşliğinde şehrin belli yerlerinde eğlenceler yapılmış ve halkevi konferans salonunda cumhuriyetin ve inkılâbın önemini ve büyük eserlerini anlatan bir konferans verilmiş ve bir piyes gösterilmiştir.⁷⁸

29 Ekim 1941 günü sabahı halk bayram töreninin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'nda kendileri için önceden belirlenen alanları doldurmuştur. Valilik makamında resmî kabul töreni saat 9.30'da başlamış ve 10.30'da bitmiştir. Sonra askeri erkân, memurlar ve halk tarafından Zafer Anıtı ziyaret edilerek anıta çelenk bırakılmıştır. Öğle vakitlerinde vali ve yanındaki en yüksek rütbeli askeri komutan ve parti başkanı ile birlikte Cumhuriyet Meydanı'na gelerek meydandaki grupların, halk topluluklarının, okulluların ve askerlerin önlerinden geçerek her birinin karşısında durarak cumhuriyet ve inkılâp sevgisini belirten kısa sözlerle herkesin bayramını kutlamıştır. Herkes yerini aldıktan sonra müzikal İstiklâl Marşı'nı çalmış ve talimatlara uygun bir şekilde resmî geçit töreni yapılmıştır.⁷⁹

⁷³ Haber Gazetesi, 31 Ekim 1940, S.2131.

⁷⁴ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁷⁵ Haber Gazetesi, 20 Ekim 1941, S.2227.

⁷⁶ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁷⁷ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁷⁸ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁷⁹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

Belediye 29 Ekim akşam vakitlerinde Hıdırlık ve Kaleyi lambalarla ışıklandırmış ve bir balo tertip etmiştir.⁸⁰ Gece şehir baştan başa ışıklandırılmış, fener alayları tertip edilmiş ve havai fişekler atılmıştır.⁸¹ Valilik tarafından halkevinde bir balo verilmiş ve halkevi temsil şubesi verilen baloda Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle bir (Orta Oyunu) sergilemiştir.⁸² Ayrıca Afyonkarahisar Halkevi'nde lise Tarih Öğretmeni Hüsnü İrkıl Ata ve Avukat Kemal Aşkar tarafından Mustafa Kemal'in ölüm yıl dönümünde "Atatürk'ün Hayatı, Türklüğü ve Vatana Olan Hizmetleri" konulu bir konferans verilmiştir.⁸³ 30 Ekim 1941 günü belirli yerlerde atış müsabakaları yapılmış, spor oyunları hazırlanmış, gece saat 24.00'a kadar şehir ışıklandırılmış, havai fişekler atılmış ve gösteriler devam etmiştir.⁸⁴

Afyonkarahisar'da çıkan Haber Gazetesi'nde bayram dolayısıyla cumhuriyetin, cumhuriyetin meydana getirdiği eserlerin ve inkılapların anlam ve önemi hakkında makaleler ve yazılara her zamankinden daha çok yer verilmiştir.⁸⁵

Afyonkarahisar'ın ilçe, nahiye ve köylerinde belirlenen program çerçevesi içerisinde mevcut imkânlar dâhilinde Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Yerel hükümet teşkilatı, bütün parti teşkilatı dayanışmasıyla kutlanan Cumhuriyet Bayramı'na halkın ekseriyeti katılmıştır. Şehirde olağanüstü ulusal heyecan, coşkulu ve büyük bir neşe içerisinde cumhuriyetin 18. yıl dönüm bayramı kutlanmıştır.⁸⁶

10. Afyonkarahisar'da 1942 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1942 yılı Cumhuriyet Bayramı'nın 19. yıl dönümü kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır. Afyonkarahisar Valisi Ali Taşkapılı ve kutlama komitesi CHP genel merkezinden aldıkları talimatlar çerçevesinde bir program organize ederek şehrin her tarafına bu programı basılı bir şekilde göndermiştir. Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı belirlenen programa göre kutlanmıştır. 1942 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 28 Ekim 1942 tarihinde başlamış ve 29-30 Ekime kadar sürmüştür.⁸⁷

28 Ekim 1942 günü saat 13.00'da bayram kutlamaları başlamıştır. Bu saatte devlet daireleri, müesseseler, bütün kurumlar, evler, mağazalar, dükkânlar, kahveler, gazino, resmi ve özel binalar, nakil araçları, büyük küçük caddeler, meydanlar ve anıt bayraklarla, yeşilliklerle süslenmiştir. Şehir komitesinin belirlediği cadde ve meydanlarda taklar kurulmuş ve özlü sözler asılmıştır. Saat 14'te halkevi bandosu, öğrenciler ve gençlik kulübü toplu bir şekilde marş söyleyerek şehrin bilinen büyük caddelerini gezerek tezahürat yapmıştır. Hal önünde ve Cumhuriyet Meydanı'nda, cumhuriyetin meydana getirdiği eserler ve Atatürk ile dava arkadaşlarını öven nutuklar söylenmiştir. Sonra Zafer Anıtı'na gidilmiş ve çelenkler bırakılmıştır. 28 Ekim 1942 gecesi resmi daireler, belediye, parti, halkevi binaları, okullar, müesseseler, bankalar, ticarethaneler, dükkânlar, istasyon ve meydanlar ampullerle ışıklandırılmış ve şenlik fişekleri atılmıştır. Cumhuriyetin 19. yıl dönümü olduğunu belirten

⁸⁰ Haber Gazetesi, 30 Ekim 1941, S.2228.

⁸¹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁸² Haber Gazetesi, 30 Ekim 1941, S.2228.

⁸³ Feyza Kurnaz Şahin, *a.g.t.*, s.68.

⁸⁴ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁸⁵ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁸⁶ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁸⁷ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

19 rakamı şehrin önemli yerlerinde ışıklı bir şekilde gösterilmiştir. Halkevi konferans salonunda müsamere ve gösteriler yapılmıştır.⁸⁸

29 Ekim 1942 günü sabah halk yeni ve temiz elbiselerini giyerek kutlama töreninin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'nda önceden kendileri için ayrılan alanı doldurmuştur. Valilik makamında saat 10.00'da resmî kabul başlamış ve saat 11.00'da sona ermiştir. Siviller, askeri erkân ve memurlarla halk toplu olarak Zafer Anıtı'nı ziyaret ederek çelenkler bırakmıştır. Akabinde vali, büyük askeri komutan ve Afyon Halkevi başkanı ile birlikte Cumhuriyet Meydanı'ndaki yerlerini almış olan askerlerin, öğrencilerin ve halk topluluklarının önlerinden geçerken herkesin bayramını ayrı ayrı kutlamıştır. Daha sonra bando tarafından çalınan İstiklâl Marşı dinlenmiş ve resmî geçit töreni yapılmıştır. 29 Ekim gecesi şehir baştan başa ampullerle ışıklandırılmış, fener alayları tertip edilmiş ve havai fişekler atılmıştır. Valilik tarafından halkevinde bir balo verilmiştir. Halkevleri temsilcileri cumhuriyetin ve inkılabın anlam ve önemini anlatan konferanslar vermiştir. Ulusal sazlarla halk türküleri söylenmiş ve oyunlar oynanmıştır. Bu gece saat 20.30'da toplar atılmıştır.⁸⁹

30 Ekim 1942 günü şehrin bilinen semtlerinde atış müsabakaları yapılmış spor oyunları hazırlanmıştır. Gece halkevinde bir müsamere verilmiş ve gece saat 24.00'a kadar şehir ışıklandırılmıştır.⁹⁰

Şehrin, kaza, nahiye ve köylerinde tespit edilen program kapsamı çerçevesinde imkânlar dâhilinde Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Hükümet teşkilatı, parti teşkilatının elbirliğiyle kutlanan Cumhuriyet Bayramı'na halkın çoğunluğu katılmıştır. Şehirde olağanüstü millî heyecan ve coşkun bir şekilde Cumhuriyet'in 19. yıl dönüm bayramı kutlanmıştır.⁹¹

11. Afyonkarahisar'da 1943 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1943 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları başlamıştır. Afyonkarahisar Valisi A. Mahir Erkmen ve kutlama komitesi Cumhuriyet Halk Patisi genel merkezinden aldıkları talimatlar çerçevesinde bir program organize etmiş ve şehrin her tarafına bu programı göndermiştir. Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı belirlenen program kapsamında kutlanmıştır. 1943 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 28 Ekim 1943 tarihinde başlamış ve 29-30 Ekime kadar sürmüştür.⁹²

28 Ekim 1943 günü saat 13.00'da bayram kutlamaları başlamıştır. Bu saatte devlet daireleri, müesseseler, bütün kurumlar, evler, mağazalar, dükkânlar, kahveler, gazino, resmi ve özel binalar, nakil araçları, büyük küçük caddeler, meydanlar ve anıt bayraklarla, yeşilliklerle süslenmiştir. Şehir komitesinin belirlediği cadde ve meydanlarda taklar kurulmuş ve özlü sözler asılmıştır. Öğleden sonra Saat 14'te halkevi bandosu, öğrenciler ve gençlik kulübü toplu bir şekilde marş söyleyerek şehrin bilinen büyük caddelerini gezerek tezahürat yapmıştır. Hal önünde ve Cumhuriyet Meydanı'nda, cumhuriyetin eserleri ve Atatürk ile silah arkadaşlarını öven nutuklar söylenmiş ve yemin edilmiştir. Sonra Zafer Anıtı'na gidilmiş ve çelenkler bırakılmıştır. 28 Ekim 1943 gecesi resmi daireler, belediye, parti, halkevi binaları, okullar, müesseseler, bankalar, ticarethaneler, dükkânlar, istasyon ve

⁸⁸ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁸⁹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹⁰ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹¹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

meydanlar ampullerle ışıklandırılmış ve şenlik fişekleri atılmıştır. Cumhuriyetin 20. yıl dönümü olduğunu belirten 20 rakamı şehrin önemli yerlerinde ışıklı bir şekilde gösterilmiştir. Halkevi salonunda büyük bir toplantı tertip edilerek konferans verilmiş ve film gösterilmiştir.⁹³

29 Ekim 1943 günü sabah halk, öğrenciler ve askerler kutlama töreninin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı'nda önceden kendileri için ayrılan duruş yerlerini doldurmuştur. Valilik makamında saat 10.00'da resmî kabul töreni başlamış ve saat 11.00'da sona ermiştir.⁹⁴ Siviller, askeri erkân, kurumlar, mümessiller, yedek subaylar ile parti ve halkevi mensupları da meydandaki yerlerini aldıktan sonra vali, büyük askeri komutan ve parti başkanı ile birlikte Cumhuriyet Meydanı'ndaki askerlerin, öğrencilerin ve halk topluluklarının önlerinden geçerken herkesin bayramını ayrı ayrı kutlamıştır.⁹⁵ Daha sonra hep birlikte Zafer Anıtı'na gidilmiş ve çelenkler bırakılmıştır. Akabinde vali, komutan parti başkanı tribünde ve diğer erkânda meydandaki yerlerini almış, İstiklâl Marşı okunmuş ve resmî geçit töreni yapılmıştır. 29 Ekim gecesi şehir baştan başa ampullerle ışıklandırılmış, fener alayları tertip edilmiş ve havai fişekler atılmıştır.⁹⁶ Valilik ve belediye tarafından halkevinde bir balo düzenlenmiştir.⁹⁷ Halkevinde ve meydanlardaki halk kürsülerinde cumhuriyetin, inkılâpların anlam ve önemini anlatan konferanslar verilmiştir. Millî oyunlar oynanmıştır.⁹⁸

30 Ekim 1943 günü şehrin stadyumunda spor oyunları oynanmış ve gecede bayram kutlamaları devam etmiştir.⁹⁹ 31 Ekim 1943 gecesi halkevinde bu bağlamda büyük bir müsamere hazırlanmış ve bu müsamerede konser verilmiştir. Ayrıca halk sazları çalınmış ve millî oyunlar oynanmıştır.¹⁰⁰

Şehrin, kaza, nahiye ve köylerinde tespit edilen program kapsamı çerçevesinde imkânlar dâhilinde Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Hükümet teşkilatı, parti teşkilatının elbirliğiyle kutlanan Cumhuriyet Bayramı'na halkın çoğunluğu katılmıştır.¹⁰¹

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında ilgiyle takip edilmiş, Afyonkarahisar Halkevi tarafından çıkarılan Taşpınar Dergisi, 29 Ekim günü özel sayı çıkarmıştır. Derginin içeriğinde Atatürk, cumhuriyet ve inkılâplarla ilgili birçok makale ve şiire yer verilmiştir. Lise öğretmeni Suphi Tonkay tarafından kaleme alınıp "*En Büyük Bayramımız*" başlığıyla Taşpınar Dergisi'nde yayımlanan makalede, Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyeti Türk gençliğine armağan ettiği ve Cumhuriyetin 20. yıl dönümünün kutlandığı vurgulanmıştır.¹⁰²

12. Afyonkarahisar'da 1944 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1944 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları başlamıştır. Afyonkarahisar valiliği Cumhuriyet Halk Patisi genel merkezinden aldığı talimatlar

⁹³ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹⁴ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹⁵ Haber Gazetesi, 1 Kasım 1943, S.2429.

⁹⁶ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹⁷ Haber Gazetesi, 1 Kasım 1943, S.2429.

⁹⁸ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

⁹⁹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹⁰⁰ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹⁰¹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹⁰² Taşpınar Dergisi, C. 8, s.105, Ekim 1943, s.113.

çerçevesinde bir program organize etmiştir. Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı'nın 21. yıl dönümü belirlenen program kapsamında kutlanmıştır. Afyonkarahisar halkının büyük çoğunluğu bayrama katılarak bayramı büyük bir içtenlikle heyecanlı ve coşkun bir şekilde kutlamıştır.¹⁰³

Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak amacıyla halkevi temsilcileri Ekim 1944 tarihinde bir program hazırlığı yapmıştır.¹⁰⁴ Bu programa göre 28 Ekim 1944 tarihinde "Kanun Adamı, Vazife, Andaval Palas, Vatan ve Cesaret Rekoru" oyunları sahnede oynanmıştır.¹⁰⁵

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında ilgiyle takip edilmiş, Afyonkarahisar Halkevi tarafından çıkarılan Taşpınar Dergisi, 29 Ekim günü özel sayı çıkarmıştır. Derginin içeriğinde Atatürk, cumhuriyet ve inkılaplarla ilgili birçok makale ve şiire yer verilmiştir. Suphi Tonkay'ın yazdığı "Cumhuriyet Bayramı" isimli makalesi Taşpınar Dergisi'nde yayımlanmıştır. Yazar makalesinde Cumhuriyet Bayramı, cumhuriyetin anlam ve önemi, cumhuriyet rejiminden bahsetmiş ve cumhuriyetin kazanımlarını şu şekilde vurgulamıştır:

*"...Bilginin ve öğrenmenin ancak daha iyi bir yaşam için bir vasıta olduğunun öğrenilmesi, yanlış ve sakat düşüncelerden uzak pozitif bir anlayışın her geçen gün zafer kazanması, cumhuriyetin millete kazandırdığı sayısız hazinelerdendir. Yeni Türk harfleri, sonsuz inkılaplar, millet mektepleri, fabrikalar, yollar, yeni nakil vasıtaları, ziraatın, sanayinin ilerlemesi ve nihayet her gün sayısı artan ve bize yeni bir ümit müjdeleyen köy enstitüleri, milletçe yapılan fedakârlıkların ne kadar yerinde olduğunu bütün bir cihana ispat etmiştir. Bu mutlu günde Aziz Atamızın kalplerimizde her an sıcak duran büyük hatırası önünde saygıyla eğilmek borcumuzdur. Tarihten gelen Türk milleti, Cumhuriyetle ebediyen var olacaktır."*¹⁰⁶

13. Afyonkarahisar'da 1945 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1945 yılı Cumhuriyet Bayramı'nın 22. yıl dönümü kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır. Afyonkarahisar kutlama komitesi CHP Genel Sekreterliği'nden aldığı talimatlar çerçevesinde bir program organize etmiştir. Afyonkarahisar Valisi A. Mahir Erkmən bu programı bütün daire ve müesseselere basılı olarak göndermiştir.¹⁰⁷ Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı belirlenen programa göre kutlanmıştır. 1945 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları üç gün sürmüştür. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 28 Ekim 1945 tarihinde başlamış ve 29-30 Ekim tarihine kadar sürmüştür.¹⁰⁸

28. Ekim 1945 günü saat 13.00'da bayram hazırlıkları başlamıştır. Bu saatlerde her taraf bayraklarla donatılmış, taklar kurulmuş, cumhuriyet alanına özlü sözler asılmış ve cumhuriyetin yirmi ikinci yılı olduğunu belirten 22 rakamı ampullerle en çok göze hitap eden yerlere konulmuştur. Sonra saat 14.00'da öğrenciler, gençler kıta halinde bando takımı eşliğinde birlikte şehrin ana caddelerini gezerek gösteri yapmışlar ve cumhuriyet alanına gelerek Zafer Anıtı'na çelenk koyup yemin etmişler. Bu arada bir öğrenci cumhuriyetin kazanımları ve eserlerini anlatan bir konuşma yapmıştır. 28 Ekim gecesi bilinen caddeler ve

¹⁰³ Taşpınar Dergisi, C. 8, S. 116-117, Eylül 1944, s.231.

¹⁰⁴ Muhteber Kaya, a.g.t., s.214.

¹⁰⁵ Haber Gazetesi, 26 Ekim 1944, S.2527.

¹⁰⁶ Taşpınar Derisi, C. 8, S. 116-117, Eylül 1944, s.232.

¹⁰⁷ Haber Gazetesi, 25 Ekim 1945, S.2628.

¹⁰⁸ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

alanlar ile resmi ve özel kurumlara ait binalar ampullerle aydınlatılmıştır. Halkevi salonunda bir toplantı yapılarak konferans verilmiş ve halkevi müsamere gösterileri seyredilmiştir.¹⁰⁹

29 Ekim 1945 günü saat 10.00'da valilikte kanuni tören yapılmıştır. Sonra vali yanında bulunan komutan vekili, CHP İl İdare Kurulu, belediye, parti başkanları hepsi birlikte Cumhuriyet Meydanı'ndaki yerlerini alan halk topluluklarının ve öğrencilerin bayramlarını ayrı ayrı tebrik etmiştir. Akabinde bando eşliğinde İstiklâl Marşı dinlenmiş ve Zafer Anıtı'na çelenkler bırakılmıştır. Daha sonra vali, komutan vekili, CHP İl İdare Kurulu, belediye, parti başkanları tribündeki yerlerini almışlar ve tertip sırasına göre geçit töreni yapılmıştır. Ayrıca aynı gün şehrin bilinen yerlerinde davul ve zurnalar çalınmış ve ulusal oyunlar oynanmış ve bayram şenlikleri yapılmıştır. Gecede vali tarafından bir balo verilmiş ve halkevinde de cumhuriyetle ilgili bir konuşma yapılmış ve müsamere gösterilmiştir.¹¹⁰ Ayrıca beden terbiyesi alanında gençlik kulübü de bir balo tertip etmiş ve gençler sabaha kadar bayram kutlamalarına devam etmiştir.¹¹¹

29 Ekim günü idare kurulunun tertip ettiği partililerden oluşan yirmi kişilik bir grupla Afyonkarahisar'a on beş kilometrelik mesafede bulunan Fethi Bey ve Kumartaş köyleri ziyaret edilmiş ve köylülerin bayramları kutlanmıştır.¹¹²

30 Ekim 1945 günü şehrin stadyumunda spor oyunları oynanmış ve gecede bayram kutlamaları devam etmiştir. Bayram Afyonkarahisar'da tespit edilen program kapsamında çerçevesinde imkânlar dâhilinde kutlanmıştır. Hükümet teşkilatı, parti teşkilatının elbirliğiyle kutlanan Cumhuriyet Bayramı'na halkın çoğunluğu katılmıştır.¹¹³

14. Afyonkarahisar'da 1946 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar'da 1946 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları başlamıştır. Afyonkarahisar valiliği Cumhuriyet Halk Partisi genel merkezinden aldığı talimatlar çerçevesinde bir program organize etmiştir.¹¹⁴ Afyonkarahisar'da Cumhuriyet Bayramı'nın 23. yıl dönümü belirlenen program kapsamında kutlanmıştır. Afyonkarahisar'da 28 Ekim 1946 günü gençlik kulübü ve öğrenciler saat 14.30'da okuldan hareketle Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için tezahürat yapmıştır. 29 Ekim günü kabul töreni saat 9.30'da başlamıştır. Kabul töreninden sonra saat 10.00'da vali ve komutan Cumhuriyet Meydanı'nda duruş yerini dolduran halkın bayramlarını ayrı ayrı kutlamıştır.¹¹⁵ Afyonkarahisar milletvekilleri, bölge komutanı General Remzi Berkman, belediye ve partililer birbirilerinin bayramlarını tebrik etmişlerdir. Kabul töreni sona erdikten sonra akabinde resmigeçit töreni yapılmıştır.¹¹⁶

Cumhuriyet Bayramı'nın 23. yıl dönümü münasebetiyle halkevi temsil şubesi tarafından 1946 yılında müsamere ve gösteriler tertip edilmiştir.¹¹⁷ Ayrıca balo verilmiş ve spor faaliyetleri yapılmıştır. Böylece bayram daha etkin ve coşkulu bir şekilde kutlanmıştır.¹¹⁸

¹⁰⁹ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹¹⁰ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹¹¹ Haber Gazetesi, 5 Kasım 1945, S.2631.

¹¹² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹¹³ BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹¹⁴ Ceren Demirdelen, a.g.t., s.117.

¹¹⁵ Haber Gazetesi, 28 Ekim 1946, S.2729.

¹¹⁶ Haber Gazetesi, 31 Ekim 1946, S.2730.

¹¹⁷ Haber Gazetesi, 28 Ekim 1946, S.2729.

¹¹⁸ Haber Gazetesi, 31 Ekim 1946, S.2730.

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında ilgiyle takip edilmiş, Afyonkarahisar Halkevi tarafından yayınlanan Taşpınar Dergisi, 29 Ekim günü özel sayı çıkarmıştır. Dergide Atatürk, cumhuriyet ve inkılablarla ilgili birçok makaleye yer verilmiştir. Hamdi Türkyılmaz tarafından yazılan “Cumhuriyet Bayramımız” başlıklı makale Taşpınar Dergisi’nde yayımlanmıştır. Bu makalede halkın bayramı şu şekilde kutlanmıştır: “29.10.1946, kökü asırların derinliklerine inip giden, bütün hayatı boyunca şeref ve haysiyetinden zerre kadar fedakârlık yapmamış bulunan, asil bir milletin, muazzam ve muhteşem bir abidesinin, kuruluşunun 23. yılını kutluyoruz...”¹¹⁹

15. Afyonkarahisar’da 1947 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Afyonkarahisar’da 1947 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları başlamıştır. Afyonkarahisar valiliği Cumhuriyet Halk Patisi genel merkezinden aldığı talimatlar çerçevesinde bir program organize etmiştir. Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı belirlenen program kapsamında kutlanmıştır. Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında ilgiyle takip edilmiş, Afyonkarahisar’da çıkan Demokrat Afyon Gazetesi 29 Ekim günü özel sayı çıkarmıştır. Gazetenin ilk sayfasında Cumhuriyet Bayramı’nın 24. yıl dönümü kutlamaları dolayısıyla halkın bayramını “Yurdun ve Milletin Yükselmesini Sağlayan ve Halk egemenliğinin temelini kuran Cumhuriyetimizin kutlu bayramını bütün vatandaşlara tebrik ederiz” şeklinde büyük puntolarla attığı manşetle kutlamıştır.¹²⁰

16. Afyonkarahisar’da 1948 Yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı kutlama hazırlıkları günler öncesinden başlamıştır. Afyonkarahisar’ın her tarafına bayraklar asılmış ve şehir baştan başa aydınlatılmıştır. Özellikle bu sene geçen senelere nazaran taklar daha çok kurulmuştur.¹²¹ Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı’nın 25. yıl dönümü coşkulu bir şekilde kutlanmıştır.¹²²

28 Ekim 1948 Perşembe günü öğleden sonra bayram kutlamaları başlamıştır. Akşam havai fişekler eşliğinde şenlikler yapılmış ve halk caddeleri baştan başa doldurarak gezmıştır. 29 Ekim Cuma günü vali ziyaret edilerek bayramı tebrik edilmiştir. Daha sonra Saat 10.15’te merasim ve resmigeçit törenleri başlamış ve sırayla askeri kıtalar, öğrenciler ve partililer geçmiştir. Afyonkarahisar halkının büyük çoğunluğu bayrama katılarak bayramı heyecanlı ve coşkulu bir şekilde kutlamıştır.¹²³

Afyonkarahisar’da çıkan Sadakat Gazetesi 28 Ekim günü özel sayı çıkarmıştır. Gazetenin ilk sayfasında Cumhuriyet Bayramı’nın 25. yıl dönümü kutlamaları dolayısıyla halkın bayramını “Sadakat Sayın Okuyucularımızın Cumhuriyet Bayramlarını Kutlar” şeklinde büyük puntolarla attığı manşetle kutlamıştır.¹²⁴

Cumhuriyet Bayramı, Afyonkarahisar yerel basınında ilgiyle takip edilmiş, Afyonkarahisar’da çıkan Sadakat Gazetesi, 1 Kasım 1948 tarihinde Cumhuriyet Bayramı’nın

¹¹⁹ Taşpınar Dergisi, C. 8, S. 140-141, Eylül-Ekim 1946, s.427.

¹²⁰ Demokrat Afyon Gazetesi, 29 Ekim 1947, S.43.

¹²¹ Sadakat Gazetesi, 1 Kasım 1948, S.7.

¹²² BCA, 490. 01. 1141. 1. 1.

¹²³ Sadakat Gazetesi, 1 Kasım 1948, S.7.

¹²⁴ Sadakat Gazetesi, 28 Ekim 1948, S.6.

“Cumhuriyetin 25’inci Yılı Bütün Yurtta Sevinçle Kutlandı” bütün ülkede ve Afyonkarahisar’da kutlandığını büyük puntolarla attığı manşetle haber etmiştir.¹²⁵

Sonuç

Kurtuluş Savaşı boyunca Afyonkarahisar stratejik bir konumdaydı ve bu savaşta önemli bir rol oynamıştır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları Afyonkarahisar için hem tarihi hem de sosyo-kültürel bakımdan büyük bir anlam taşımaktadır. Bu Bayram Afyonkarahisar için özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin bir sembolü olarak görülmektedir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın en önemli simgelerinden biri olan Afyonkarahisar’da, tüm ülkede olduğu gibi büyük bir içtenlik ve coşkuyla kutlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün Büyük Taarruz emrini Kocatepe’den verdiği, Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi’nin yapıldığı, ülke sevgisinin zafere dönüştüğü şehitler yurdu Afyonkarahisar’da elbette ki ulusal hassasiyeti yüksek olan Afyonkarahisar halkının, bayram coşkusu da yüksek olmuştur.

Afyonkarahisar şehrindeki Cumhuriyet Bayramı kutlama programları ülkenin her şehrinde olduğu gibi CHP genel merkezinden gönderilen talimatnamelere uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Hemen her yıl neredeyse aynı şekilde kutlanan bayram hazırlıklarına, aylar öncesinden başlanmış, düzenlenen program Afyonkarahisar Valiliği’nin himayesinde Afyonkarahisar Halkevi ve Belediyesi tarafından organize edilmiştir. Ayrıca şehirde bulunan sivil toplum kuruluşları da bayram kutlamalarında etkin görev almıştır.

Cumhuriyet Bayramı kutlama programları ilk zamanlarda üç kısımdan oluşmuştur. Bu kutlamalar Cumhuriyetin ilk zamanlarında günübürlük yapılmıştır. Aynı gün içinde törenler, sabah resmî kabul ile başlamış, daha sonra resmî geçit tertip edilmiş ve akşamda fener alayı gerçekleştirilmiştir. Akşam da “Cumhuriyet Baloları” düzenlenmiştir. 1933 yılına kadar Cumhuriyet Bayramı bu şekilde kutlanmıştır. Fakat daha sonra Cumhuriyetin on yıl gibi kısa bir süre zarfında gerçekleştirdiği reformların ve iktisadi kalkınmanın topluma ve dünyaya gösterilmek istenmesi sebebiyle Onuncu yıl kutlamaları daha geniş bir programla organize edilmiştir. Onuncu yıl bayram kutlamaları üç güne çıkarılmış ve bu üç gün resmi tatil olmuştur. Her ne kadar bundan sonraki yıllarda yapılan bayram kutlamalarında bazı değişiklikler olsa da genel olarak 1933 yılında gerçekleşen Onuncu yıl bayram kutlama programları örnek alınmıştır. 28 Ekim günü başlayıp 30 Ekim akşamına kadar süren bayramda Afyonkarahisar halkı, resmi törenlere, şenliklere ve halk kürsülerinden verilen konferanslara yoğun bir şekilde katılım sağlamıştır. Halk kürsülerinde yapılan konuşmaların içeriği, cumhuriyet rejimi, cumhuriyetin kazanımları, inkılâplar, millet, vatan ve modernleşme gibi kavramlar olmuş, şehrin bilinen yerlerine kurulan hoparlörlerle, bu konuşmaların daha geniş kitleler tarafından dinlenmesi sağlanmıştır.

Afyonkarahisar’da Cumhuriyet Bayramı büyük bir coşku ve sevinçle öğrencilerin, sivil toplum örgütlerinin, askerlerin, esnaf kuruluşlarının, kamu görevlilerinin ve halkın aktif olarak katılımı ile kutlandığı görülmüştür. Bu Cumhuriyet Bayramı kutlama etkinliklerinin şu şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Resmî kabul, resmî geçit, Atatürk Anıtı ziyaret edilerek anıta çelenk koyma, Fener alayı, cumhuriyet baloları ve bando gösterileri Cumhuriyet Bayramı’nın en önemli etkinlikleri olmuştur. Ayrıca Cumhuriyet Meydanı’nda, Hal önünde ve belediye önünde kurulan kürsülerde cumhuriyetin anlam ve önemi, inkılâplar, cumhuriyetin kazanımları hakkında konuşmalar yapılmıştır. Şarkılar söylenmiş, şiirler

¹²⁵ Sadakat Gazetesi, 1 Kasım 1948, S.7.

okunmuş, davul zurna eşliğinde halaylar çekilmiştir. Ampullerle aydınlatılan sokak ve caddelerde herkes gece geç vakitlere kadar eğlenmiştir. Ayrıca halkevi tarafından, halka tiyatro oyunları sergilenmiş ve sinemalarda filimler izlettirilmiştir. Yine Afyonkarahisar'ın merkezi, kazaları, nahiyeleri ve köylerinde temel atma ve açma merasimleri özellikle Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yıl dönümüne denk getirilmiştir. Afyonkarahisar'da her yıl farklı etkinliklerle zenginleştirilen bu kutlamalar Afyonkarahisar halkının ulusal kimliğinin, birlik ve beraberliğinin pekişmesine önemli bir katkı sağladığı görülmüştür.

Afyonkarahisar yerel basınında da görüldüğü kadarıyla Osmanlı Devleti bir hayli eleştirilmiş ve bir daha eski istibdat yönetimine dönülmeyeceği vurgulanmıştır. Dolayısıyla cumhuriyetin hep canlı tutulması ve gelecek nesillere, Atatürk ilkeleri kılavuzluğunda yol gösterilmesi hedefiyle, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına daha fazla önem verilmiştir. Cumhuriyet rejimi geçen sürede hem ülkeye hem de şehre kazanımlar sağlamış ve Afyonkarahisar şehrini, ekonomik, sosyo-kültürel, tarım, sanayi, mimari bakımlardan bir hayli ileri taşımıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Afyonkarahisar şehrinin sosyal, kültürel ve siyasi kimliğinin pekişmesine önemli katkılar sunmuştur. Bu bayram, sadece Afyonkarahisar şehrinin geçmişini anmakla kalmayıp, aynı zamanda geleceğe yönelik kolektif bir vizyon oluşturma fırsatı da sunmaktadır. Afyonkarahisar'da her yıl kutlamaların daha farklı ve katılımcı hale gelmesi, toplumsal barış ve birlikteliğin güçlenmesine hizmet etmektedir.

Kaynakça

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

Düstur

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

Sürelî Yayınlar

Demokrat Afyon Gazetesi

Duyum Gazetesi

Haber Gazetesi

Sadakat Gazetesi

Taşpınar Dergisi

Tetkik Eserler

Ahmad, F. (2019) *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 6. Baskı. İstanbul.

Afyon Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde, İstanbul, Tan Matbaası, 1938.

Albayrak, H. (1987) “Osmanlı’dan Cumhuriyete Milli Bayramlar” *Tarih ve Toplum Dergisi*, Cilt 8, S. 43, s.31-38.

Akbulut, D. A. (2002) “İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Ve Cumhuriyetin İlanı” *Türkler Ansiklopedisi Cilt. 16*, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s.332-337.

Akbulut, D. A. (1995). “Samsun’un ‘Gazi Günü’ Ya Da 19 Mayıs Bayramı”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI, S. 33 (Kasım), s.771-779.

Anılarda Afyonkarahisar, (Hazırlayan. Muzaffer Uyan), Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.

Aslan, D. A. (2011). *Cumhuriyet’in Törenselleştirilmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Baykara, T. (2006). *Atatürk Ve XX. Yüzyıl Türk Tarih Araştırmaları*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayınları.

Bolat, B. (2010). “Cumhuriyetin İlan Edildiği 29 Ekim Kutlamalarına Toplu Bir Bakış”, *Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi, 12-16 Kasım 2007 Ankara, Bildiriler*, I, s.595-612.

Bolat, B. S. (2007). *Milli Bayram Olgusu Ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Caymaz, B. (2007). Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları: 29 Ekim 1933. *Bilgi ve Bellek: Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi*, 4/7, s.115-139.

- Demirel, A. (2012). *Tek Partinin Yükselişi*. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Demirdelen, C. (2008). *Haber Gazetesine Göre Afyonkarahisar'ın Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Durumu (1938/1948)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Demirdelen, C. Ortak, Ş. (2006). Bir Halk Eğitim Kurumu Olarak Afyon Halkevi Ve Faaliyetleri (Kuruluşundan 1940 Yılına Kadar), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/1, s.253-272.
- DEMİRHAN, N. (1997), "Türkiye Cumhuriyeti'nin Onuncu Yıl Kutlamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8/37, s.141-150.
- Elmacı, M. E. ve Şeneken, S. (2017). *Atatürk Dönemi'nde İzmir'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Anadolu Basım Yayın Matbaacılık Mak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/9/s.119-143.
- Güneş, G. ve Elmacı, M. E. (2013). *Tek Parti Döneminde Aydın'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Zeus Kitabevi Yayınları.
- Haykır Y. ve Çevik M. (2014). Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/7, 331-377.
- Karpat, K. (2016) *Türk Demokrasi Tarihi*, 7. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Kaya, M. (2022). *Tek Parti Dönemi'nde Afyonkarahisar Üzerine Bir İnceleme (1923-1946)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kuran, E. (2002) "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu" *Türker Ansiklopedisi Cilt 16*, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s.327-337.
- Milletvekilleri Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2012.
- Şahin, F. K. (2004). *Afyon Halkevi Ve Faaliyetleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Taş, N. Fahri. (2002). Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar', *Türkler*, Cilt 16, Ankara.
- Toker, M. (1970). *Tek Partiden Çok Partiye*. İstanbul, Milliyet Yayınları.
- Toprak, Z. (2020) *Atatürk Kurucu Felsefenin Evrimi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tuncel, B. (1972). *Atatürk Ve 30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlanması*, Ankara.
- Uyar, H. (2011). *Tek Parti Dönemi Ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul, Boyut Yayıncılık.
- Uzun, H. (2010). "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması", *Karadeniz Araştırmaları*, 6/24, s.109-125.
- Yaşar, S. (2007). *Siyasal, Sosyal Ve Ekonomik Yönleriyle Afyon (1923-1960)*. (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zürcher, E. J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul, İletişim Yayınları.